12.5.2022

Eduskunta
Puolustusvaliokunta

Asiantuntijalausunto: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi valmiuslain ja asevelvollisuuslain 79 §:n muuttamisesta - Valmiuslain pikakaista (HE 63/2022 vp)

Liikenne- ja viestintäministeriön nimeämänä asiantuntijana lausun eduskunnan puolustusvaliokunnalle otsikossa mainitusta hallituksen esityksestä seuraavaa:

Tausta

Oikeusministeriössä on valmisteltu kiireellisesti valmiuslain (1552/2011) muuttamista koskeva hallituksen esitys poikkeusoloja koskevan määritelmän tarkistamiseksi erityisen vakavien hybridivaikuttamistilanteiden osalta. Eduskunnan käsiteltäväksi annettu hallituksen esityksellä täydennettäisiin poikkeusolojen määritelmää sekä välittömästi siihen liittyviä säännöksiä. Esityksen valmistelun yhteydessä ei ole arvioitu valmiuslakia tai sen ajantasaisuutta muilta osin. Valmiuslain kokonaisvaltainen tarkastelu on tarkoitus tehdä lain kokonaisuudistuksen yhteydessä, jonka valmistelu käynnistyy oikeusministeriön mukaan välittömästi nyt annettavan esityksen jälkeen.

Hallituksen esitys on valmisteltu kuluvan vuoden maalis- ja huhtikuun aikana oikeusministeriössä yhteistyössä kaikkien muiden ministeriöiden kanssa. Ministeriöiden lisäksi esityksen valmistelun yhteydessä on kuultu Turvallisuuskomiteaa, tasavallan presidentin kansliaa, Hybridiosaamiskeskusta ja valtiosääntöasiantuntijoita. Kukin ministeriö on vastannut oman hallinnonalansa kuulemisesta. Vaikka liikenne- ja viestintäministeriötä ja sen asiantuntijoita on kuultu valmistelu aikana, esitystä ei ole kokonaisuutena saatettu ministeriöiden asiantuntijoiden arviotavaksi ennen esityksen antamista eduskunnalle. Tämä on vaikeuttanut muun ohella ehdotettavien uusien säännösten vaikutusten arviointia.

Ehdotettavat muutokset liikenne- ja viestintäministeriön ja sen hallinnonalan näkökulmasta

Liikenne- ja viestintäministeriön näkemyksen mukaan oikeusministeriö on ottanut hallituksen esityksen valmistelussa asianmukaisesti huomioon liikenne- ja viestintäministeriön ja sen hallinnonalan tarpeet. Hallinnonalan virastouudistuksen vaikutukset valmiuslakiin on otettu kattavasti huomioon, mikä parantaa valmiuslain teknistä toteutusta ja sen luettavuutta. Käytännössä olisi kyse esimerkiksi siitä, että Liikenteen turvallisuusvirasto korvattaisiin valmiuslaissa Liikenne- ja viestintävirastolla.

Keskeinen valmiuslain muutosehdotus liittyy 1. lakiehdotuksen 3 §:ään, jota ehdotetaan täydennettäväksi uudella 6 kohdan poikkeusolomääritelmällä. Poikkeusolomääritelmä mahdollistaisi täyttyessään valmiuslain käyttöönoton ja sen toimivaltuuksien aktivoinnin hybridiuhkien ja muiden kansallista turvallisuutta, yhteiskunnan toimintakykyä tai väestön elinmahdollisuuksia erityisen vakavasti ja olennaisesti vaarantavien uhkien kannalta.

Liikenne- ja viestintäministeriö
Käyntiosoite
Eteläesplanadi 16
(kirjaamo)
Helsinki
Postiosoite
PL 31
00023 Valtioneuvosto
Puhelin
029516001
www.lvm.fi
etunimi.sukunimi@lvm.fi
kirjaamo@lvm.fi

Liikenne- ja viestintäministeriön mukaan määritelmä on ehdotettavalla tavalla asianmukainen. Määritelmässä on otettu huomioon liikenne- ja viestintäministeriön ja sen hallinnonalan esiin nostamat liikenteelliset ja viestinnälliset ulottuvuudet. Kohdassa tarkoitettu kriittinen infrastruktuuri kattaa asianmukaisella tavalla liikenteen ja viestinnän osa-alueita, kuten:
- yhteiskunnallisesti kriittiset liikennejärjestelmät ja niihin liittyvät liikenteenohjaus- ja hallintapalvelut, kuljetuslogistiset palvelut, turvatut paikannus- ja aikatietojärjestelmät, sekä
- kriittisten toimintojen ylläpitämisen ja jatkuvuuden turvaamisen kannalta välttämättömät tieto- ja viestintätekniset palvelut sekä tietojärjestelmät.

Säännösehdotus mahdollistaisi poikkeusolokynnyksen ylittymisen myös useamman erilaisen uhkan tai tapahtuman yhteisvaikutuksiin perustuen. Tällaisessa voi olla kyse esimerkiksi sähkönjakeluverkon toiminnan keskeytymisestä, joka johtaa useiden yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin toimialojen tuotanto- ja jakeluketjujen toimivuuden kannalta tärkeiden tietoverkkojen laaja-alaisiin häiriöihin.

Valmiuslain 93 ja 94 §:ään, jotka sisältävät säännökset palvelussuhteen ehdoista poikkeamiseksi ja irtisanomisoikeuden rajoittamiseksi, olisi nyt sisällytetty liikenne- ja viestintäministeriön ja sen ehdottamalla tavalla Liikenne- ja viestintäviraston kyberturvallisuuskeskus ja taajuushallinto, Ilmatieteen laitos sekä yhtiö, joka hoitaa lain nojalla luotsausta, ilmaliikennepalvelua taikka Väyläviraston järjestämisvastuulla olevaa liikenteenohjausta tai hallintapalvelua. Säännöksen nojalla pykälissä määritellyissä poikkeusoloissa, myös hybridivaikuttamistilanteessa, keskeisten työntekijöiden palvelussuhteen ehdoista ja irtisanomisoikeudesta voitaisiin yhteiskunnan toimintakyvyn ja turvallisuuden suojaamiseksi poiketa. Tämä mahdollistaisi näiden kriittisten toimintojen henkilökunnan laaja-alaisemman hyödyntämisen ja toimintojen ylläpitämisen poikkeusoloissa.

Valmiuslakiin esitetään sisällytettäväksi uusi 122 a §, jossa säädettäisiin kuljetuspalvelun tarjoajan velvollisuudesta suorittaa kuljetuksia määritellyissä poikkeusoloissa. Pykälän mukaan liikenteen palveluista annetussa laissa tarkoitettu kuljetuspalvelun tarjoaja olisi hybridipoikkeusoloissa velvollinen suorittamaan rajaturvallisuuden tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi välttämättömiä kuljetuksia. Liikenne- ja viestintäministeriö määräisi kuljetusten suorittamisesta poliisin, Rajavartiolaitoksen tai Maahanmuuttoviraston esityksestä.

Ehdotettava määräyksenantotehtävä olisi uusi liikenne- ja viestintäministeriölle. Vaikka ehdotettava 122 a § on luonteeltaan varsin operatiivinen säännös, se on tarkoituksenmukainen valmiuslain 10 luvussa säädettävien muiden kuljetustehtävien (77, 78, 79, 83, 84 ja 85 §) yhteensovittamiseksi. Valmiuslaissa säädetyn kuljetuskokonaisuuden sovittaminen yhteen on käytännössä mahdollista toteuttaa vain liikenne- ja viestintäministeriön ja sen hallinnonalan koordinoivin toimenpitein.

Kimmo Kiiski
Lainsäädäntöjohtaja

Liikenne- ja viestintäministeriö
Käyntiosoite
Eteläesplanadi 16
(kirjaamo)
Helsinki
Postiosoite
PL 31
00023 Valtioneuvosto
Puhelin
029516001
www.lvm.fi
etunimi.sukunimi@lvm.fi
kirjaamo@lvm.fi